

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM JARAYONLARIDA ODOB-AXLOQ QOIDALARIGA RIOYA ETILISHINI TAKOMILLASHTIRISH

Toshboyeva Nigora Jumanazarovna

Andijon viloyati Jalaquduq tumani 20-son DMTT direktori

Annotatsiya: ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyalanuvchilarda va xodimlarda ta'lim tarbiyani va odob-axloq qoidalarini shakllantrish va takomillashtirish haqida aytib o'tilgan.

Аннотация: в данной статье описывается формирование и совершенствование образовательно-нравственных норм обучающихся и сотрудников системы дошкольного образования.

Abstract: this article describes the formation and improvement of education and moral standards of students and employees in the preschool education system.

Kalit so'zlar: odob-axloq, maktabgacha ta'lim tizimi, ta'lim tarbiya, xodimlar, kasbiy faoliyat, kasbiy odob-axloq.

Ключевые слова: этика, система дошкольного образования, образование, сотрудники, профессиональная деятельность, профессиональная этика.

Key words: ethics, preschool education system, education, employees, professional activity, professional ethics.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda odob va axloq tarbiyasi ma'naviy va ma'rifiy tarbiyaning tarkibiy qismi sifatida uning umumiy boshlang'ich tarbiya masalalariga muvofiq ravishda olib boriladi. Zero, maktabgacha yoshda shakllanadigan dastlabki ma'naviy ong, his-tuyg'u va axloq butun bolalik faoliyatiga, o'zoro hamda kattalar bilan bo'ladigan munosabatga u yoki bu tarzda ta'sir etadi. Shunga ko'ra bolalarda olib boriladigan odob va ahloqqa oid dastlabki tasavvurlar bevosita faoliyat jarayonida oila hamkorligida berilishi va unda quyidagilar hisobga olinishi zarur: Jamiyatning turli bosqich va jarayonlarida amalga oshiriladigan hech bir rasmiy, siyosiy, madaniy, iqtisodiy va boshqa munosabatlar odob qoidalarisiz amalga oshirilmaydi.

Tarbiya aniq maqsadga yo'naltirilgan bo'lib bolalarning ijobiy-ruhiy kechinmalari, his-tuyg'ularini uyg'unlashtirish asosida insonparvarlik, mehribonlik, himmatlilik, o'zaro g'amxo'rlik, o'rtoqlik, o'zaro yordam, o'z faoliyatini mustaqil ravishda idora etish, kattalar topshirig'ini bajarish, mustaqillikni namoyon qila bilish, batartiblik kabi his tuyg'ular hisobga olinadi.

Axloq-odob qoidalari –bu jamiyat hayotining barcha qatlamlarida turli shakllarda namoyon bo'luvchi huquqiy, axloqiy, an'anaviy va shu kabi odamlarning xulq-atvori, xatti-harakatlariga xizmat qilgan qat'iy normalar, tavsiyalar, talablar

yig'indisidir. Odob-axloq qoidalari Maktabgacha ta'lim tizimi xodimlarini yuksak huquqiy ong, O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi, qonunlari va boshqa normativ-huquqiy hujjatlariga, fuqarolarning huquq va erkinliklariga qat'iy rioya qilish ruhida tarbiyalashga hamda huquqbuzarlikning oldini olishga, ular sodir etilishining sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etishga qaratilgan bo'lib, ular o'z navbatida egallab turgan lavozimidan

qat'i nazar Maktabgacha ta'lim tizimi xodimlarining kasbiy odob-axloqining umumiy prinsiplari va xizmatdagi xulq-atvorining asosiy qoidalari yig'indisidan iboratdir. Shuningdek, Odob-axloq qoidalarida Maktabgacha ta'lim tizimi xodimlari tomonidan yuqoridagi prinsiplar doirasida o'z kasbiy faoliyatini amalga oshirishda qat'iy majburiyatlar belgilab beradi. Maktabgacha ta'lim tizimi xodimlari xizmatdan tashqari vaqtda umumiy qabul qilingan odob-axloq normalariga rioya etishlari, g'ayriijtimoiy xatti-harakatlarga yo'l qo'ymasligi lozimligi belgilab berilgan.

- xodimlar tomonidan o'z xizmat majburiyatlarini vijdonan bajarishiga shubha o'yg'otishi mumkin bo'lgan xulq-avtordan o'zini tiyish va o'z obrusi yoki soha nufuzini tahdid ostiga olishi mumkin bo'lgan vaziyatlarni oldini olish;
- egallab turgan lavozimi, jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, shaxsi va ijtimoiy mavqeidan qat'iy nazar, yuqori darajada ma'naviy-axloqiy sifatlarga ega bo'lish, hamkasblariga, fuqarolarga va boshqa uchinchi shaxslarga xurmat, xushmuomalalik va xayrixohlik bilan munosabatda bo'lish;
- maktabgacha ta'lim tizimi ishi to'g'risida jamoatchilikni xabardor qilish yuzasidan ommaviy axborot vositalari vakillari faoliyatiga xurmat bilan munosabatda bo'lish, shuningdek, belgilangan tartibda ishonchli ma'lumotlarni olishga ko'maklashish;
- maxfiy axborotdan faqat xizmat maqsadlarida foydalanish, shuningdek, maxfiy axborot va shaxsiy ma'lumotlarni nobud qilish, yo'qotish, o'zgartirish, oshkor qilish, zarar yetkazish, ruxsatsiz foydalanish xavfidan tegishli darajada himoya qilinishini ta'minlash;
- haqoratli, hurmatsiz va kamsituvchi xulq-atvorda bo'lishga, shuningdek, maktabgacha ta'limi tuzilmalari hamda tashkilotlari va/yoki ular xodimlarining obro'siga putur yetkazadigan zo'ravonlik yoki yolg'on mish-mishlarni tarqatilishiga yo'l qo'ymaslik; o'z xizmat majburiyatlarini bajarayotganda xizmat xonalari, davlat mulki, moddiy-texnik bazadan hamda tizimni boshqa mulkidan faqat xizmat maqsadlarida foydalanish; xatlar va xizmat xabarlarini yetkazish va olishning tizimda belgilangan qoidalariga rioya qilishi;

- qonunbuzarlik sodir etishga undab o'ziga murojaat qilgan holatlar, shuningdek, vazirlik tizimi boshqa xodimlari tomonidan sodir etilgan va o'ziga ma'lum bo'lgan har qanday qonunbuzarlik holatlari hakida o'z rahbari yoki boshqa vakolatli shaxslarni zudlik bilan xabardor qilish;
- tizimdagi yangi va boshqa xodimlarga zarur amaliy va uslubiy yordam ko'rsatish, hamkasblarini ularning kasbiy intilishlarida qo'llab-quvvatlash;
- mehnat intizomiga rioya qilish va ish vaqtidan samarali foydalanish, ish joyida va o'z xizmat majburiyatlarini bajarishda alkogol, giyoxvand va boshqa taqiqlangan vositalarni iste'mol qilishdan, shuningdek, ish joyida alkogol yoki giyoxvand vositalar ta'sirida bo'lish holatidan voz kechish va bunday holatlarga yo'l qo'ymaslik; hamkasblari va boshqa shaxslardan tanqidni tug'ri qabul qilish, shuningdek, xolis e'tirozlar bo'lganda xulq-atvorini o'zgartirish;
- berilgan vazifalarni bajarishga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan tinch emotsional holatda bo'lish. Siyosiy, iqtisodiy maqsadga muvofiqlik, shuningdek, shaxsiy va boshqa sub'ektiv sabablar xodim tomonidan mazkur qoidalar talablarini buzishga asos bo'lib hisoblanmaydi. Mehnat shartlari va xizmat turidan kelib chiqib, xodimning o'z xizmat majburiyatlarini bajarishida tashqi ko'rinishi fuqarolar tomonidan ommaviy hokimiyatni xurmat qilishga ko'maklashishi, umumqabul qilingan ish uslubiga muvofiq bo'lishi va rasmiylik, kamtarlik va intizomlilikni alohida ta'kidlashi lozim.

Xodimlar ishdan bo'shvaqtlarida umumqabul qilingan odob-axloq normalariga rioya qilishlari va axloqqa zid keluvchi xulq-atvordan o'zlarini tiyishlari kerak. Tizimi xodimlariga xodim o'z xizmat majburiyatlarini bajarish bilan bog'liq holda jismoniy va yuridik shaxslardan biron-bir sovg'a yoki ish muomalasida mehmondo'stlikning belgilari, qarz, kafolatlardir.

Ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari hamda ta'lim muassasasi jamoatchiligining boshqa vakillari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish, insoniy qadriyatlarni himoya qilish, pedagoglarning kasbiy faoliyati sifatini va o'z kasbining sharafiga qo'llab-quvvatlash, ta'lim muassasalarida ishonch, mas'uliyat va adolatga asoslangan madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Qoidalarining maqsadi – ta'lim muassasalarida sog'lom ijtimoiy-ma'naviy muhitni shakllantirish, tarbiyalanuvchilar va o'quvchilarga zamon talablariga muvofiq milliy qadriyatlar asosida ta'lim-tarbiya berish, shaxs va uning qadr-qimmati, huquqlarini hurmat qilish, odob-axloq madaniyati va muloqot qobiliyatini rivojlantirish, yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirish, pedagogik

jarayon ishtirokchilari xavfsizligini ta'minlashga imkon beradigan do'stona ish muhitini yaratish hamda ta'lim muassasasi mulkini asrab-avaylashdan iborat.

Qoidalar ta'lim muassasalari va uning hududida, ta'limiy-tarbiyaviy faoliyatda, darsda, tanaffusda, darsdan tashqari mashg'ulotlar paytida hamda ta'lim va tarbiya bilan bog'liq tadbirlar davomida ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarining o'zini tuta bilishini tartibga soladigan me'yorlar to'plami hisoblanadi.

Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tasarrufidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tatbiq etiladi, nodavlat va boshqa turdagi o'quv muassasalari uchun tavsiyaviy xususiyatga ega. Mazkur Qoidalarga rioya qilish ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari uchun ta'lim muassasalari hududi doirasida majburiy hisoblanadi. Shuningdek, Odob-axloq qoidalarida Maktabgacha ta'lim tizimi xodimlari tomonidan yuqoridagi prinsiplar doirasida o'z kasbiy faoliyatini amalga oshirishda qat'iy majburiyatlar belgilab beradi. Maktabgacha ta'lim tizimi xodimlari xizmatdan tashqari vaqtda umumiy qabul qilingan odob-axloq normalariga rioya etishlari, g'ayriijtimoiy xatti-harakatlarga yo'l qo'ymasligi lozimligi belgilab berilgan.

FOYDALANILGAN ADABOYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.— T.: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining 2017 yil 3 yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'RQ-419-son qonuni
3. Mirziyoev Sh.M. "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi" O'zbekiston. 2017
4. Mirziyoev Sh.M. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib –intizom va shaxsiy javobgarlik- har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" O'zbekiston. 2017
5. Mirziyoev Sh.M. "Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz." O'zbekiston. 2017